

SỬ DỤNG THANG ĐÁNH GIÁ HÀNH VI TỔNG THỂ CONNERS (CONNERS CBRS) TRONG THAM VẤN TÂM LÝ HỌC ĐƯỜNG

TS. Nguyễn Thị Mùi

ThS. Phạm Thanh Bình ThS. Nguyễn Thị Nhân Ái

Khoa Tâm lý - Giáo dục, Trường đại học Sư phạm Hà Nội.

1. Đặt vấn đề

Trong những năm vừa qua, việc mở cửa, hội nhập trên nhiều phương diện của đất nước ta đã đem lại những thành tựu to lớn trong mọi mặt của sự phát triển kinh tế xã hội. Mọi người dân và đặc biệt là trẻ em ngày càng có nhiều cơ hội trong việc học tập và phát triển năng lực của mình. Tuy nhiên chính sự phát triển mạnh mẽ ấy cũng đã đem đến cho trẻ em nhiều thách thức mới. Nội dung dạy học và giáo dục của nhà trường có nhiều bất cập, đặc biệt là sự quá tải của chương trình so với khả năng nhận thức và thể chất của các em; cha mẹ ngày càng bận rộn hơn nên không có nhiều thời gian dành cho con cái, thậm chí có một số phụ huynh, do quá chạy theo những giá trị vật chất đã không còn tôn trọng những chuẩn mực đạo đức, pháp luật. Chính vì vậy, ngày càng có nhiều học sinh gặp phải khó khăn trong học tập (*như khó khăn trong học toán, đọc, viết, giảm sút chú ý, thiếu hụt khả năng tổ chức, quản lý thời gian, dẫn đến thành tích học tập kém hoặc thành tích học tập thất thường*); có những vấn đề về hành vi (*sự gây hấn, sự giận giữ, chống đối, bốc đồng và hiếu động...*), về cảm xúc (*cáu kỉnh, lo lắng, đau khổ nói chung, sợ hãi pha trộn, chủ nghĩa cầu toàn và những dấu hiệu của trầm cảm...*) và các vấn đề về chức năng xã hội (*thiết lập quan hệ với bạn/người lớn, thiếu kỹ năng xã hội, thiếu sự quan tâm và sự cô lập...*). Hầu hết các học sinh này đều cần có sự giúp đỡ của người lớn để có thể thoát khỏi khủng hoảng tâm lý trong quá trình hình thành và hoàn thiện nhân cách của mình.

Ở các nước phát triển, đã có một đội ngũ chuyên gia tham vấn học đường để giúp đỡ kịp thời, hiệu quả và chuyên nghiệp cho trẻ em về các vấn đề nói trên. Các chuyên gia này được đào tạo chuyên sâu về tâm lý học trường học và có trong tay nhiều công cụ chẩn đoán đánh giá tâm lý tin cậy. Chẩn đoán đánh giá

được xem là một trong những công việc quan trọng của nhà tâm lý học đường. Các kết quả chẩn đoán đánh giá này giúp các nhà tâm lý học đường phân loại, sàng lọc trẻ em, từ đó xây dựng các chương trình phòng ngừa, can thiệp thích hợp cho các đối tượng học sinh. Nghiên cứu của Stinnett, Havey, Oehler Stinnett (Mỹ, 1994) cho thấy, đánh giá tâm lý chiếm 50% thời gian làm việc của một cán bộ tâm lý học đường; các trắc nghiệm đánh giá trí tuệ, hành vi xã hội cảm xúc, thành tích được sử dụng thường xuyên trong việc đánh giá và là cơ sở tin cậy để xác định các vấn đề cần trợ giúp ở trẻ em.

Ở Việt Nam, trong những năm gần đây, hoạt động tham vấn học đường đã được khởi động và đã thu được những kết quả nhất định. Báo cáo trong những hội thảo khoa học (Hội thảo: “*Nhu cầu tư vấn học đường tại các trường THPT trong thành phố Hồ Chí Minh hiện nay*” (9/2003); Hội thảo: “*Xây dựng và phát triển mạng lưới tham vấn trong trường học*” (10/2006); Hội thảo: “*Nhu cầu, định hướng và đào tạo tâm lý học đường tại Việt Nam*” (8/2009); Hội thảo: “*Hội nghị quốc tế lần 2 về tâm lý học đường ở Việt Nam*” (01/2011)) đã khẳng định những kết quả ban đầu của các phòng tâm lý trong nhà trường. Các nhà tâm lý học đường đã giúp học sinh giải tỏa được những lo lắng, bất an để có đời sống tâm lý lành mạnh, tạo điều kiện cho các em học tập tốt; góp phần cùng nhà trường phổ thông trong việc giáo dục toàn diện nhân cách cho học sinh. Tuy nhiên, các báo cáo này cũng phản ánh bất cập chủ yếu hiện nay của hoạt động tham vấn học đường là đội ngũ các nhà tâm lý chưa được đào tạo chuyên sâu về lĩnh vực nghề nghiệp và họ còn rất thiếu những công cụ chẩn đoán, đánh giá tâm lý trẻ em. Trong khi đó, đánh giá tâm lý là một công việc quan trọng bởi nhà tâm lý trường học chỉ có thể trợ giúp học sinh một cách hiệu quả khi họ hiểu biết đối tượng của mình.

Hệ thống công cụ chẩn đoán, đánh giá tâm lý được sử dụng trong tham vấn trường học là hết sức phong phú. Từ những trắc nghiệm trí thông minh đầu tiên của Binet - Simon (1905), đến nay đã có hàng ngàn trắc nghiệm tâm lý được ứng dụng rộng rãi trong nhà trường. Các công cụ này liên tục được chỉnh sửa nhằm đáp ứng một cách tốt nhất công việc chẩn đoán đánh giá tâm lý trẻ em. Trong các công cụ đó, Conners CBRS (thang đo tổng quát hành vi Conners) được đánh giá là một công cụ hữu hiệu trong lĩnh vực này.

2. Vài nét về thang đánh giá hành vi tổng thể Conners

Thang đánh giá hành vi tổng thể Conners (Conners CBRS) là một công cụ dùng để đánh giá tổng thể về hành vi, cảm xúc, xã hội, các vấn đề chuyên môn về rối nhiễu hành vi ở trẻ em và thanh thiếu niên. Đây là một bản đánh giá đa chiều về hành vi ở trẻ, từ đó có thể ứng dụng để đánh giá nhiều khía cạnh khác nhau. Thang đánh giá hành vi tổng thể Conners bao gồm bảng đánh giá dành cho cha mẹ và giáo viên để đánh giá trẻ từ 6 đến 18 tuổi và bảng tự đánh giá dành cho trẻ từ 8 đến 18 tuổi. Thang đánh giá hành vi tổng thể Conners

thực sự có ý nghĩa đối với việc đưa ra những chẩn đoán trị liệu và chọn lựa các biện pháp trợ giúp, giáo dục trong công tác tham vấn học đường. Conners CBRS còn thực sự có ý nghĩa trong việc phòng ngừa và phát hiện sớm cũng như có những can thiệp hợp lý đối với những rối nhiễu hành vi ở trẻ trong học đường. Có nhiều thang đo để đánh giá về hành vi của trẻ em trong học đường, tuy nhiên Conners CBRS có một số đặc trưng riêng, bao gồm:

** Đánh giá tổng quan diện rộng của rối nhiễu và những lo âu tạm thời thời thơ ấu ở trẻ em*

Thang đánh giá hành vi tổng thể Conners CBRS hỗ trợ để đánh giá tổng thể về hành vi, cảm xúc, xã hội, các vấn đề chuyên môn về rối nhiễu hành vi có thể là nguyên nhân gây ra các căn bệnh chức năng. Thang đo Conners bao gồm những đánh giá về chấn thương cảm xúc; hành vi gây hấn/chống đối; hành vi hiếu động thái quá/bốc đồng; những vấn đề xã hội; sự phân chia với những sợ hãi; những hành vi cầu toàn và cưỡng bức; những chỉ báo tiềm ẩn hành vi bạo lực; triệu chứng thể chất... Conners CBRS cũng có những câu đánh giá về những hành vi tự gây hại và những hành vi khủng hoảng.

** Kết nối trực tiếp với DSM - IV - TR, bản năm 2000*

Những dấu hiệu được chẩn đoán từ thang đo Conners CBRS sẽ được xem xét với mức độ chẩn đoán bệnh từ thang DSM - IV - TR để đánh giá những dấu hiệu về rối loạn lo âu nói chung; rối loạn lo âu chia tách; ám ảnh xã hội; rối loạn ám ảnh cưỡng bức; những tình tiết suy nhược chủ yếu; tình tiết tạo nên vui buồn thất thường; chứng tự kỷ (mẫu dành cho cha mẹ và giáo viên); những rối loạn chú ý - hiếu động thái quá /bốc đồng; rối loạn đạo đức/hành vi; rối loạn chống đối... Conners CBRS cũng cung cấp những chỉ báo lâm sàng để đánh giá những vấn đề về năng lực (ứng phó với rối loạn căng thẳng chấn thương hoặc những hành vi xâm kích).

** Trợ giúp với chẩn đoán phân biệt bao gồm các rối nhiễu lưỡng bệnh*

Kết quả điểm từ Conners CBRS có thể trợ giúp để đưa ra những quyết định chẩn đoán tổng hợp. Những diễn giải cùng với những kết quả định tính của Conners CBRS có thể gợi mở để đánh giá về hành vi, cảm xúc, các vấn đề chức năng xã hội và các vấn đề thuộc lĩnh vực học tập và các rối loạn chức năng khác. Ví dụ, đứa trẻ có thể bị chuyển xuống các lớp học tăng cường khả năng học tiếng Anh vì trẻ không chú ý khi học môn học này. Cùng với kết quả điểm từ Conners CBRS có thể gợi mở cho việc học tập để giảm bớt các rối nhiễu, tìm ra lý do vì sao trẻ hay lơ đãng khi học, những dấu hiệu của trẻ tăng động giảm chú ý (ADHD). Những thông tin này sẽ là những chỉ dẫn cho việc phát hiện và can thiệp sớm.

**Liên kết với IDEA 2004 (Individual with Disabilities Educational Improvement) trong đánh giá các rối nhiễu ở trẻ em*

Conners CBRS cung cấp bảng điểm để từ đó có thể đối chiếu với những kết quả đánh giá tương thích từ IDEA 2004. Sự liên kết này có thể mở ra việc xác định những khiếm khuyết về năng lực từ đó xác định được chương trình phát triển giáo dục cá nhân. Conners CBRS sẽ lượng giá và xác định nhu cầu học tập của học sinh để từ đó đưa ra những chỉ dẫn hợp lý cho vấn đề học tập của các em. Những kết quả thu được từ Conners CBRS sẽ là những chỉ dẫn hữu hiệu cho kế hoạch can thiệp và hỗ trợ giáo dục cho học sinh.

** Có thông tin tổng hợp (từ giáo viên, cha mẹ, tự đánh giá của học sinh), kết quả thu được dễ dàng so sánh*

Ở bảng phiếu dành cho cha mẹ, cha mẹ sẽ nói về những hành vi của trẻ ở trường hoặc ở một nơi nào đó mà cha mẹ có cơ hội quan sát được. Trong bảng phiếu dành cho giáo viên, giáo viên sẽ ghi lại những biểu hiện hành vi, cảm xúc của trẻ trong môi trường nhà trường. Bản tự đánh giá hành vi của trẻ sẽ là nguồn thông tin thứ ba cùng với hai bảng đánh giá/quan sát từ phía cha mẹ và giáo viên để trên cơ sở đó đánh giá hành vi tổng thể của trẻ. Bảng tự đánh giá của trẻ có thể cung cấp những thông tin về cảm xúc và suy nghĩ mà trẻ có thể dễ dàng nhận ra được và tự đánh giá về nó. Các thang đo dành cho các đối tượng khác nhau sẽ được xem xét, so sánh và đối chiếu trước khi đưa ra đánh giá tổng thể hành vi ở trẻ.

** Có bảng liệt kê lâm sàng Conners (Conners CI)*

Bảng liệt kê lâm sàng Conners (Conners CI) bao gồm 24 hạng mục để chẩn đoán những vấn đề lâm sàng từ trẻ tính trung bình trên những trẻ cùng độ tuổi. Đây là bảng chỉ dẫn hữu ích trước khi lượng giá toàn bộ hành vi của trẻ.

** Độ tin cậy và tính hiệu lực rất tốt*

Cả Conners CBRS và Conners CI đều có giá trị ổn định trong và độ tin cậy trước và sau trắc nghiệm rất tốt. Hệ số ổn định dao động từ 0,69 đến 0,96 và từ 2 đến 4 tuần, độ tin cậy trước và sau trắc nghiệm dao động từ 0,50 đến 0,89. Trong mẫu Conners CBRS đã dùng kỹ thuật phân tích nhân tố để kiểm định giá trị của các thành phần. Những số liệu hội tụ và phân kỳ sẽ có giá trị để kiểm tra mối quan hệ giữa điểm Conners CBRS và các phép đo có liên quan. Những số liệu thu được từ Conners CBRS trong việc đo về năng lực cùng với những chẩn đoán lâm sàng điển hình từ trẻ nói chung và những trẻ có biểu hiện hành vi rõ ràng, mạnh mẽ sẽ là cơ sở hữu hiệu cho những phép đo có giá trị khác. Những chẩn đoán về vấn đề tâm thần cũng sẽ được cung cấp từ Conners CBRS.

** Dễ dàng tiến hành các thủ tục, cho điểm và diễn dịch kết quả*

Conners CBRS có thể tiến hành bằng giấy, bút chì khi sử dụng bảng trả lời hoặc trả lời trực tiếp trên mạng Internet. Điểm số có thể được chấm trực tiếp trên mạng Internet hoặc có thể dùng phần mềm Conners CBRS. Điểm số trên máy tính (cả trên mạng và bằng phần mềm) sẽ được phân tích cụ thể kết quả bao gồm các hạng mục để đối chiếu với DMS - IV - TR và IDEA 2004. Với Conners CI có giá trị với mẫu điểm nhanh và có thể tiến hành trực tiếp trên Internet. Có 3 dạng điểm đối với Conners CI: Điểm nhanh (QuikScore), phần mềm và trực tuyến. Các kết quả này dễ dàng diễn giải theo từng bước hướng dẫn rất cụ thể về kết quả của Conners CBRS trong kế hoạch và các chương trình can thiệp.

3. Những nội dung đánh giá cơ bản từ Conners CBRS

Cha mẹ và thầy cô có thể đánh giá với trẻ từ 6 đến 18 tuổi. Trẻ tự đánh giá vào mẫu phiếu dành cho trẻ từ 8 đến 18 tuổi. Cả Conners CBRS và Conners CI đều có những câu hỏi để đánh giá hành vi của trẻ trong vòng một tháng trở lại, đây là khoảng thời gian vừa đủ dài để nhớ lại những hành vi đã qua nhưng cũng không quá dài để không thể nhớ những biểu hiện hành vi được hỏi trong câu hỏi. Conners CBRS thực sự hữu ích với việc đưa ra những thông tin từ đó có thể là gợi ý cho việc xác định và chẩn đoán các dạng rối nhiễu. Mẫu Conners CBRS đặc biệt hữu ích trong việc đánh giá và đánh giá lại toàn bộ đối với các tình huống khác nhau. Conners CBRS bao gồm thang đánh giá dành cho cha mẹ (CBRS - P); giáo viên (CBRS - T); và tự đánh giá (CBRS - SR).

Bảng 1: Những nội dung đánh giá cơ bản từ Conners CBRS với các mẫu phiếu Conners CBRS dành cho cha mẹ, giáo viên và tự đánh giá của học sinh

Mẫu		CBRS-P (Cha mẹ)	CBRS-T (Giáo viên)	CBRS-SR (Tự đánh giá)
Giới hạn tuổi		6 - 18	6 - 18	8 - 18
Số lượng câu		203	204	179
Thang đo Conners CBRS	Nội dung đánh giá			
	Rối nhiễu cảm xúc	✓	✓	✓
	Đảo lộn trong suy nghĩ	✓		
	Lo lắng	✓		
	Đảo lộn suy nghĩ/dấu hiệu thể chất		✓	
	Lo âu xã hội		✓	

	Hành vi chống đối/gây hấn	✓	✓	✓
	Khó khăn học tập	✓	✓	✓
	Ngôn ngữ	✓	✓	
	Khả năng học toán	✓	✓	
	Hiếu động		✓	
	Hiếu động/bốc đồng	✓		✓
	Vấn đề xã hội	✓	✓	
	Phân chia sợ hãi	✓	✓	✓
	Hành vi cầu toàn và cưỡng bức	✓	✓	
	Dấu hiệu của hành vi bạo lực	✓	✓	✓
	Dấu hiệu thể chất	✓	✓	✓
Những chỉ báo trị liệu	Nội dung chỉ báo trị liệu			
	Bất nạt	✓	✓	✓
	Đối xử tàn nhẫn	✓	✓	✓
	Đái dầm	✓	✓	
	Xâm kích	✓	✓	✓
	Rối loạn phát triển toàn diện			✓
	Vấn đề quá cỡ	✓		✓
	Rối loạn căng thẳng	✓	✓	✓
	Ấm ảnh đặc trưng	✓	✓	✓
	Sử dụng thực thể	✓	✓	✓
	Tật máy, giặt	✓	✓	✓
Câu hỏi về khiếm khuyết	Việc ở trường/cấp học	✓	✓	✓
	Quan hệ bạn bè/các quan hệ khác	✓	✓	✓
	Cuộc sống ở nhà	✓		✓
Câu hỏi về khủng hoảng	Vi phạm chuẩn mực đạo đức	✓	✓	✓
	Tự hại mình/tự tử	✓	✓	✓
Câu hỏi thêm	Vấn đề khác	✓	✓	✓
	Sức khỏe/kỹ năng	✓	✓	✓

4. Sử dụng thang đánh giá hành vi tổng thể Conners CBRS trong tham vấn tâm lý học đường

4.1. Đánh giá sàng lọc tổng thể về hành vi của trẻ trong học đường

Conners CBRS là một công cụ hữu ích trong việc đánh giá, tham vấn và trị liệu cho lứa tuổi trường học. Công cụ này được thiết kế để thu thập cùng với những thông tin tổng hợp khác từ những người đánh giá khác nhau như cha mẹ, thầy cô và chính bản thân trẻ và những thông tin kết hợp cả từ gia đình và nhà trường. Từ những thông tin đó, những mẫu đánh giá được thiết kế để thu thập những dữ liệu có ý nghĩa nhằm phát hiện, sàng lọc vấn đề ở lứa trẻ. Ví dụ, những đánh giá nhiều chiều từ phía cha mẹ mà Conners CBRS có thể thu thập được nếu trẻ tham gia vào nhiều hoạt động khác nhau ở gia đình. Ở trường, Conners CBRS có thể xác định những đánh giá từ phía giáo viên về những hành vi của trẻ trong học tập hoặc những vấn đề khác trong suốt thời gian trẻ ở trường. Conners CBRS sẽ cung cấp những thông tin đáng tin cậy về tổng thể hành vi của trẻ. Điều này sẽ rất hữu ích cho công tác phát hiện những vấn đề nảy sinh ở lứa trẻ, đó là những cứ liệu quan trọng trong tham vấn tâm lý hoặc cao hơn là trị liệu tâm lý cho các em trong học đường.

Đối với nhà tâm lý học đường: Kết quả thu thập từ Conners CBRS sẽ cung cấp cho nhà tâm lý học đường bức tranh tổng thể về hành vi của trẻ ở trường và ở nhà. Từ đó, nhà tâm lý học đường có thể sàng lọc và đánh giá về những vấn đề có thể có ở trẻ để có những chiến lược phòng ngừa và can thiệp sớm đối với trẻ.

Đối với giáo viên và các nhà giáo dục: Kết quả cung cấp từ thang đo Conners CBRS sẽ cung cấp những thông tin hữu ích về những hành vi bất thường có thể có ở trẻ, từ đó xác định các chương trình giáo dục phù hợp trong việc giáo dục và hoàn thiện nhân cách cho học sinh.

Đối với cha mẹ học sinh: Cha mẹ có thể biết được một cách khách quan về tổng thể hành vi của trẻ, mối tương quan về những hành vi đó của trẻ với những trẻ bình thường/bất thường khác. Từ đó, cha mẹ sẽ cùng phối kết hợp với nhà trường/nhà tâm lý học đường trong việc thực hiện các chương trình giáo dục/can thiệp hợp lý để phát triển nhân cách cho học sinh.

4.2. Xác định vấn đề tâm bệnh ở trẻ trong học đường

Theo mô hình NASP, thường có một số tỷ lệ nhỏ trẻ em (5 – 10%) có những vấn đề cần can thiệp sâu. Thang đo Conners CBRS giúp nhà TLH trường học nhận diện được vấn đề của các trẻ em này. Phổ biến nhất là những vấn đề liên quan đến học tập và nhận thức (*không chú ý, thiếu hụt các chức năng tổ chức, quản lý thời gian...*), hành vi (*sự giận giữ, chống đối, bốc đồng...*), cảm xúc (*lo lắng, đau khổ, sợ hãi pha trộn...*) và các vấn đề về chức năng xã hội

(thiếu kỹ năng xã hội, thiếu sự quan tâm và sự cô lập...). Những vấn đề liên quan đến bạo lực, bắt nạt, vi phạm chuẩn mực đạo đức xã hội, tự hại mình (tự gây tổn thương và tự tử), phản ứng stress kéo dài, lạm dụng (rượu, thuốc lá hoặc heroin hay cocaine...) là những vấn đề rối nhiễu ít gặp hơn, nhưng đây lại là những vấn đề có thể để lại hậu quả nghiêm trọng. Những câu trong Conners CBRS có thể giúp các nhà tâm lý học nhận diện được nguy cơ tiềm ẩn của các hành vi này.

Mặc dù có sự kết nối trực tiếp với DSM - IV - TR, bản năm 2000, nhưng những chẩn đoán từ Conners CBRS có thể chỉ ra dấu hiệu làm nên sự khác biệt với những chẩn đoán từ DSM. Ví dụ như, những dấu hiệu của việc kém chú ý là một phần trong ADHD, nhưng việc lơ đãng chú ý có thể đi kèm với lo âu và lo lắng dẫn đến khả năng kém chú ý được đánh giá từ phía giáo viên hoặc cha mẹ học sinh. Sự lơ đãng cũng có thể liên quan đến trầm cảm, giảm mức độ năng lượng và năng động. Hơn nữa, cả rối loạn lưỡng cực và rối loạn phát triển toàn thể cũng có liên quan đến sự lơ đãng. Một vài chẩn đoán từ DSM - IV -TR, bao gồm cả trong Conners CBRS có thể nói đến vấn đề tâm bệnh. Một số chẩn đoán có thể chỉ đưa ra những dấu hiệu đơn lẻ, tuy nhiên, cũng có những dạng chẩn đoán đưa ra nhiều dấu hiệu khác nhau của cùng một dạng bệnh. Có thể, những dấu hiệu thứ hai đó là những dấu hiệu về cảm xúc (trầm cảm, lo âu) lại là kết quả của dấu hiệu đầu tiên khi không hoặc ít được xem xét đến. Ví dụ, những dấu hiệu từ trầm cảm/lo âu lại được xem xét từ những dấu hiệu của ADHD. Những kết quả từ Conners CBRS cùng với DSM - IV -TR sẽ rất hữu ích cho việc đưa ra những chẩn đoán cho vấn đề tâm bệnh. Tổng hợp của những thang đo này là đánh giá về hành vi và điểm T (*T score*) sẽ đưa ra những so sánh trong việc đánh giá những vấn đề liên quan đến hành vi. Những điểm đánh giá cao sẽ liên quan đến những biểu hiện hành vi cao. Trong một số trường hợp khi hai hoặc nhiều hơn những chẩn đoán từ thang DSM - IV - TR đều có ý nghĩa khi điểm T hoặc giá trị của những dấu hiệu khác có thể xảy ra thì khả năng rất cao đã phải nghĩ đến vấn đề tâm bệnh. Mặc dù có thể những câu hỏi từ Conners CBRS chỉ xoay quanh những vấn đề lơ đãng, nhưng kết quả thu được có thể liên quan đến vấn đề lo âu; xem xét vấn đề chú ý có thể liên quan đến rối loạn lo âu hơn là nghĩ đến ADHD.

Những nội dung trong thang đo Conners CBRS có thể đưa ra những chẩn đoán khác nhau và vấn đề tâm bệnh. Chẳng hạn như, những giá trị trong thang đo cảm xúc có thể bao gồm đo cả vấn đề lo âu hoặc trầm cảm cần thiết cho trị liệu. Giá trị đánh giá trong thang đo về sợ hãi, phân chia có thể gợi ý đến những nhân tố xúc cảm, đặc biệt có thể là rối loạn lo âu chia tách (khi đối chiếu với thang đo DSM - IV - TR). Hành vi đánh giá về thang đo cấu tạo và hành vi cưỡng ép có thể lại liên quan đến những vấn đề lo âu. Những điểm số trong thang đo đánh giá về dấu hiệu thể chất có thể lại liên quan đến trầm cảm/lo âu, rối loạn giấc ngủ, vấn đề dinh dưỡng và những ảnh hưởng y học khác có thể

liên quan. Những nội dung đánh giá về hành vi chống cự/gây hấn hoặc hành vi bốc đồng/tăng động có thể nghĩ đến những đánh giá khác nhau giữa rối loạn hành vi đạo đức và ADHD. Một tiểu thang đo về vấn đề xã hội có thể là gợi ý để chúng ta đánh giá về hành vi xã hội của trẻ. Thang đo về khó khăn trong học tập có thể dẫn đến việc đánh giá rối loạn học tập hoặc khả năng xuất hiện của những rối loạn khác có liên quan đến vấn đề học tập.

4.3. Tiến hành can thiệp học đường

Những hướng dẫn trị liệu Conners (Conners CI) được tách ra từ mẫu Conners CBRS; có 24 câu hỏi được sử dụng tính điểm trong hướng dẫn trị liệu Conners được lấy từ Conners CBRS. Những kết quả Conners CI điểm cao sẽ định hướng việc chẩn đoán lâm sàng, từ đó đánh giá những vấn đề hành vi của trẻ. Mẫu Conners CI có ý nghĩa đặc biệt khi dùng đánh giá nhanh và so sánh trước và sau kết quả lượng giá ở một số khía cạnh sau: 1) Rối nhiễu hành vi phá hoại; 2) Rối nhiễu học tập và ngôn ngữ; 3) Rối loạn tâm trạng; 4) Rối loạn lo âu; 5) Tăng động giảm chú ý ADHD.

Mục tiêu của việc đánh giá không chỉ dừng lại ở việc đưa ra những con số điểm mà điều quan trọng là từ đó đưa ra được những kế hoạch trị liệu. Những thang đánh giá tốt là những thang đánh giá mở cả chiều rộng và chiều sâu để từ đó có thể thiết kế được những chương trình can thiệp hoặc chí ít là đưa ra được kế hoạch trợ giúp cho việc giải quyết vấn đề, Conners CBRS đã rất chú trọng đến vấn đề này. Những thông tin thu thập được từ Conners CBRS có thể là chìa khóa cho những kế hoạch trị liệu trong nhà trường bao gồm cả những chương trình trị liệu cá nhân với những chuẩn mực trị liệu được cung cấp bởi IDEA 2004 (Individual with Disabilities Educational Improvement) và nó cũng là thông tin hữu ích cho việc trị liệu ở các tôn giáo khác nhau trên nước Mỹ. Những dấu hiệu thu được từ Conners CBRS bao gồm cả những dấu hiệu liên quan đến vấn đề y học có thể sẽ rất hữu ích cho việc trị liệu những vấn đề rối nhiễu tâm thần và từ đó sẽ đi đến những chữa trị y học.

4.4. Những ứng dụng khác của Conners CBRS

Conners CBRS sẽ xác định những vấn đề thời thơ ấu như rối loạn cảm xúc, hành vi chống đối/gây hấn, khó khăn học tập, hiếu động, vấn đề xã hội, hành vi cầu toàn cưỡng bức, hành vi bạo lực, những dấu hiệu thể chất... Hơn thế nữa, những dấu hiệu chẩn đoán riêng biệt có thể được kiểm tra và đối chiếu với thang chẩn đoán bệnh DSM - IV TR để từ đó có thể cung cấp những chỉ báo trị liệu cho những vấn đề khác cần phải có những đánh giá thêm. Conners CBRS có công cụ để xác định các kế hoạch, kiểm tra định lượng và lượng giá các chương trình can thiệp.

* Những đánh giá từ Conners CBRS:

Đánh giá trị liệu: Chuẩn điểm từ Conners CBRS cho phép nhà trị liệu sử dụng một cách khách quan và tin cậy để so sánh tình trạng vấn đề và các vấn đề có liên quan của các cá nhân học sinh trên cơ sở tiêu chí giới tính và tuổi.

Chẩn đoán trợ giúp: Điểm số từ Conners CBRS có thể được liên kết trực tiếp với DSM - IV TR để chỉ dẫn cho tiến trình thực hành trị liệu. Sử dụng phối hợp các thông tin đánh giá khác nhau, kết quả đánh giá từ Conners CBRS sẽ cung cấp những dữ liệu quan trọng cho việc đưa ra những nhận định chẩn đoán bệnh.

Sự phân loại giáo dục: Những kết quả từ Conners CBRS có thể trợ giúp trong việc xác định/phân loại các chương trình giáo dục hoặc cung cấp các dịch vụ giáo dục cho học sinh trong hệ thống giáo dục. Những vấn đề hiện tại và những rối nhiễu có thể phải xác định chương trình giáo dục đặc biệt và liên quan đến các dịch vụ được cung cấp từ IDEA 2004. Chương trình máy tính sẽ tự động liên kết kết quả nghiên cứu của Conners CBRS với các chương trình của IDEA 2004.

Đánh giá vấn đề của nhóm học sinh: Conners CBRS có thể xác định những trợ giúp thích hợp cho trẻ em và thanh thiếu niên, những người cần phải được đánh giá thêm trên cơ sở họ không hiểu hoặc nghi ngờ về các vấn đề của họ. Ví dụ, nhờ Conners CBRS có thể xác định cho tất cả học sinh chương trình dạy kèm, chương trình dạy cơ bản hoặc đưa ra chương trình trị liệu y khoa để trợ giúp học sinh xác định những vấn đề cần phải đánh giá thêm trước khi đưa ra những kết luận xác đáng.

Học tập nghiên cứu: Những kết quả cung cấp từ điểm số của Conners CBRS có thể gộp vào/tách ra phục vụ cho việc học tập nghiên cứu. Điểm số của Conners CBRS có thể sử dụng cho các nghiên cứu ứng dụng, bao gồm tương quan học tập và các tương quan học tập nhóm khác nhau.

* Những chương trình can thiệp từ kết quả đánh giá của Conners CBRS:

Phát triển một kế hoạch trị liệu cá nhân: Kết quả từ Conners CBRS có thể sử dụng xây dựng kế hoạch can thiệp cho trẻ bao gồm cả chương trình giáo dục cá nhân. Những kết quả liên quan đến điểm số từ Conners CBRS có thể gợi ý đến việc trị liệu và những can thiệp hành vi cá nhân.

Những phản ứng cá nhân tổng thể để trị liệu: Cả Conners CBRS và Conners CI đều có thể xác định lại xem liệu có nên đưa kế hoạch trị liệu cho cá nhân hay không. Kết quả của việc xác định lại đó cũng có thể bộc lộ nhu cầu cho việc thay đổi hoặc cải biến chương trình can thiệp có thể ảnh hưởng tốt hơn đến trẻ.

Chương trình đánh giá và can thiệp: Conners CBRS có thể sử dụng để lượng giá chương trình trị liệu hiện tại như chương trình trị liệu tại trường hoặc

trị liệu cá nhân. Những dữ liệu từ Conners CBRS có thể sử dụng để hướng tới việc tìm một chương trình trị liệu thích hợp hoặc cải biến chương trình trị liệu đang tiến hành.

5. Kết luận

Thang đo Conners - CBRS đã được sử dụng ở nhiều nước trên thế giới trong lĩnh vực chẩn đoán đánh giá nói chung và chẩn đoán đánh giá tâm lý học đường nói riêng. Các công trình nghiên cứu đã khẳng định tính hiệu lực, độ tin cậy của thang đo Conners - CBRS và hiệu quả của việc sử dụng thang đo này trong nghiên cứu, giảng dạy và ứng dụng tâm lý học trường học (S.L. Luk, P.W.L. Leung, P.L. M. Lee, *Hồng Kong* 1985; Brito GNO, *Brazil* 1987; Marocco, M., & Rzepa, S. R., *Hoa Kỳ* - 2008...).

Ở Việt Nam, tham vấn học đường còn là một công việc rất mới mẻ. Các nhà tâm lý chưa được đào tạo chuyên sâu về lĩnh vực này và họ còn rất thiếu những công cụ để đánh giá trẻ em. Trong những năm gần đây, cũng đã có một số công trình nghiên cứu nhằm thích nghi, chuẩn hóa các thang đo, trắc nghiệm tâm lý được thực hiện ở Việt Nam. Tuy nhiên, phần lớn các thang đo này được xây dựng để đánh giá những vấn đề về tâm bệnh. Hiện tại, chưa có một trắc nghiệm nào dùng trong tham vấn học đường được thích nghi và chuẩn hóa tại Việt Nam. Chính vì vậy, cần có những đề tài nghiên cứu thích nghi và chuẩn hóa thang đo CBRS, một trắc nghiệm đã được sử dụng rất hiệu quả tại Hoa Kỳ và nhiều nước trên thế giới trong việc đánh giá sàng lọc trẻ em tại các phòng tâm lý học đường.

Tài liệu tham khảo

1. Nguyễn Công Khanh, *Tâm lý trị liệu*, NXB Đại học quốc gia, Hà Nội, 2000.
2. Báo cáo khoa học: *Hội nghị quốc tế lần thứ 2 về tâm lý học đường, thúc đẩy nghiên cứu và thực hành tâm lý học đường tại Việt Nam*.
3. Đặng Phương Kiệt, *Tiếp cận và đo lường tâm lý*, NXB KHXH, Hà Nội, 1996.
4. Corey Gerald, *Theory and Practice of Counseling and Psychotherapy*, Brooks/Cole Publishing Company, 1991.
5. S.L. Luk, P.W.L. Leung, P.L.M. Lee, *Thang đo Conners đánh giá từ giáo viên về trẻ em Trung Quốc tại Hồng Kông*, 1985.
6. Brito GNO, *Thang đo Conners rút ngắn của giáo viên: Sự phát triển của các tiêu chuẩn ở Brazil*, Tạp chí Tâm lý học trẻ em, 1987.
7. Marocco, M., & Rzepa, S. R., *Hệ thống đánh giá Conners: Tính hiệu lực và gợi ý cho nhà tâm lý trường học* - Báo cáo trình bày tại cuộc họp thường niên của Tổ chức nhà tâm lý trường học quốc gia, New Orleans, LA, 2008.